

**UNIVERZA V MARIBORU
EKONOMSKO-POSLOVNA FAKULTETA, MARIBOR**

DELO DIPLOMSKEGA SEMINARJA

**POZITIVNI IN NEGATIVNI VPLIVI INTERNETA NA
MLAJŠO POPULACIJO**

**POSITIVE AND NEGATIVE IMPACTS OF
INTERNET ON ADOLESCENTS**

Kandidatka: Jasmina Sinkar

Študentka rednega študija Ekonomsko – poslovne fakultete

Številka indeksa: 81647202

Program: bolonjski univerzitetni redni študij

Študijska usmeritev: elektronsko poslovanje

Mentor: dr. Samo Bobek, redni profesor

Študijsko leto: 2008 / 09

Laško, julij 2009

UNIVERZA V MARIBORU
EKONOMSKO-POSLOVNA FAKULTETA

**IZJAVA O ISTOVETNOSTI TISKANE IN ELEKTRONSKE VERZIJE DIPLOMSKEGA DELA IN
OBJAVI OSEBNIH PODATKOV DIPLOMANTOV**

Ime in priimek diplomanta-tke: Jasmina Sinkar

Vpisna številka: 81647202

Študijski program: Ekonomske in poslovne vede

Naslov diplomskega dela: Pozitivni in negativni vplivi interneta na mlajšo populacijo

Mentor: dr. Samo Bobek

Podpisani-a Jasmina Sinkar izjavljam, da sem za potrebe arhiviranja oddal elektronsko verzijo zaključnega dela v Digitalno knjižnico Univerze v Mariboru. Diplomsko delo sem izdelal-a sam-a ob pomoči mentorja. V skladu s 1. odstavkom 21. člena Zakona o avtorskih in sorodnih pravicah (Ur. l. RS, št. 16/2007) dovoljujem, da se zgoraj navedeno zaključno delo objavi na portalu Digitalne knjižnice Univerze v Mariboru.

Tiskana verzija diplomskega dela je istovetna elektronski verziji, ki sem jo oddal za objavo v Digitalno knjižnico Univerze v Mariboru.

Podpisani izjavljam, da dovoljujem objavo osebnih podatkov vezanih na zaključek študija (ime, priimek, leto in kraj rojstva, datum diplomiranja, naslov diplomskega dela) na spletnih straneh in v publikacijah UM.

Datum in kraj:

Podpis diplomanta-tke:

PREDGOVOR

Moj diplomski seminar govori o pozitivnih in negativnih vplivih interneta na mlajšo populacijo. Omejila sem se na preživljanje prostega časa mladih, dostopnost in pogostost uporabe ter namen uporabe interneta med mladimi, izpostavila sem tudi nekaj nevarnosti interneta in opisala kakšen je in kakšen naj bi bil nadzor staršev pri uporabi interneta.

Internet je med mladostniki zelo razširjen medij. Najraje ga uporabljajo za klepetanje, igranje iger, poslušanje glasbe, gledanje filmov, skratka za zabavo. Tudi v šolah je internet postal pomemben del učnega načrta, saj si mladi z njim pomagajo pri učenju, pri pisanju seminarskih nalog, kar pomeni, da predstavlja velik vir informacij. Ker je internet postal realen del mladostniških življenj, je potrebno poudariti, da se mladi marsikdaj ne zavedajo vseh nevarnosti in neprijetnosti, ki jim prežijo. Zaradi neizkušenosti, radovednosti in naivnosti, se lahko kaj hitro ujamejo v pasti interneta. Dejstvo je, da so mladi ujeti v svet interneta, saj z njim odraščajo, ker so že od otroštva navajeni in navezani nanj.

Internet je v zadnjih letih postal pravi fenomen, saj je dosegel izredno rast, število uporabnikov pa se iz dneva v dan večja. Postal je tudi pomembno oglaševalsko in prodajno mesto za marsikatero podjetje, ki lahko svoje izdelke in storitve predstavljajo in prodajajo.

Kazalo

1	UVOD.....	5
1.1	Opredelitev področja in opis raziskovalnega problema.....	5
1.2	Namen, cilji in osnovne trditve.....	5
1.3	Predpostavke in omejitve raziskave.....	5
1.4	Predvidene metode raziskovanja.....	6
2	INTERNET IN NJEGOV VPLIV.....	7
2.1	Pojem interneta in njegova zgodovina.....	7
2.2	Storitve in uporaba interneta.....	10
2.3	Zasebnost in varnost na internetu.....	14
2.4	Najpogosteje uporabljene zlorabe računalnika.....	15
2.5	Vpliv uporabe interneta na vsakdanje življenje.....	18
2.5.1	Pozitivni vplivi interneta na mlajšo populacijo.....	19
2.5.2	Negativni vplivi interneta na mlajšo populacijo.....	19
3	INTERNETNE NAVADE MLADIH.....	21
3.1	Preživljanje prostega časa – primer Facebooka.....	21
3.2	Uporaba spleta med mladimi.....	22
3.3	Dostop do interneta.....	23
3.4	Uporaba interneta.....	24
3.5	Varnost na internetu.....	25
3.6	Nadzor staršev pri uporabi interneta.....	27
4	ANALIZA INTERVJUJA.....	30
5	SKLEP.....	32
6	POVZETEK.....	33
	VIRI IN LITERATURA.....	35
	PRILOGA.....	37

Kazalo slik:

Slika 1:	Skica omrežja ARPANET ob nastanku leta 1969.....	10
Slika 2:	Primerjava uporabnikov na Facebooku (Slovenija, Avstrija, Hrvaška).....	22
Slika 3:	Namen uporabe interneta v Sloveniji.....	25
Slika 4:	Viri informacij in nasveti o varnem orodju in varni uporabi interneta.....	27

Kazalo tabel:

Tabela 1:	Potek razvoja interneta.....	9
-----------	------------------------------	---

1 UVOD

1.1 Opredelitev področja in opis raziskovalnega problema

Za temo diplomskega dela sem si izbrala pozitivne in negativne vplive interneta na mlajšo populacijo, saj menim, da se uporaba interneta iz dneva v dan povečuje in lahko ima različne vplive na otroke različnih starosti in na stopnjo njihovega razvoja.

Internet je dramatično spremenil svet v katerem živimo. Njegova uporaba pa je eksponentno rastla od poznih 90-ih, in je v bistvu opredeljena kot nov način za izmenjavo informacij in stikov z drugimi po vsem svetu.

Starši svojim otrokom zagotovijo z računalnikom dostop do interneta in vstop v virtualni svet. Mnogi pa so mnenja, da je računalnik orodje, ki pomaga, da so njihovi otroci pametnejši, pomaga jim ohraniti stik s svojimi prijatelji ter jih drži stran od nevarnih ulic in težav zunanjega sveta. Vendar pa mora biti čas, ki ga mladi preživijo pred računalnikom v ravnovesju s časom v realnem svetu in s pravimi ljudmi.

1.2 Namen, cilji in osnovne trditve

Moj namen je analizirati uporabo interneta mlajše populacije in posledično njihovo preživljanje časa. Dotaknila se bom pozitivnih in negativnih vplivov interneta in skušala ugotoviti, kako le-te odpraviti.

Na samem začetku bom pojasnila pojem interneta in naredila zgodovinski pregled. Poglobila pa se bom tudi v zasebnost in varnost interneta ter opisala njegove negativne in pozitivne vplive.

Glavni cilj diplomske naloge je, da izvem kakšne vplive ima internet na mlajšo populacijo in kako čim bolj zmanjšati oziroma odpraviti vse negativne vplive.

1.3 Predpostavke in omejitve raziskave

Temeljne predpostavke moje diplomske naloge so:

- Preživljanje prostega časa mladih.
- Najbolj aktualni mediji med mladimi.
- Dostopnost in pogostost uporabe interneta.
- Namen uporabe interneta med mladimi.
- Nevarnosti interneta.
- Nadzor staršev pri uporabi interneta.

Omejitev pa mi bo predstavljal skromen obseg literature ter zastaranje podatkov, saj se iz dneva v dan povečuje uporaba interneta med mladimi. Vendar pa si bom pomagala s

podatki iz ažurnih spletnih baz podatkov institucij, ki se s tem problemom ukvarjajo oziroma raziskujejo to področje.

1.4 Predvidene metode raziskovanja

Za teoretični del bom uporabila analizo dokumentov, podatke institucij, strokovno literaturo, članke iz revij in časopisov ter spletno gradivo. Najprej bom povedala nekaj o internetu in njegovi zgodovini, nato pa se bom osredotočila na zasebnost in varnost, kjer bom povedala nekaj o trojanskih konjih, nezaželeni e – pošti ter o protivirusnih programih. Opredelila pa se bom tudi na pozitivne in negativne vplive interneta.

Pri praktičnem delu pa bom uporabila kvantitativno metodo zbiranja podatkov, kjer bom izvedla intervju s socialno delavko, zaposleno na osnovni šoli.

Temeljni cilj diplomske naloge je torej ugotoviti, v kolikšni meri mlajša populacija uporablja internet ter ali ga uporabljajo varno. V povezavi s tem pa me zanima tudi, kakšni so negativni in pozitivni vplivi interneta ter če lahko internet sproži resocializacijo ali čustveno otopelost.

2 INTERNET IN NJEGOV VPLIV

2.1 Pojem interneta in njegova zgodovina

Internet je znan kot omrežje manjših omrežij, ki so povezana med seboj preko strežnikov, računalnikov, ki pošiljajo podatke po linijah do drugih računalnikov v omrežju. Individualni računalniki so povezani s temi strežniki preko direktnih linij, ki so zelo hitre, ali pa preko telefonskih linij in modemov. Direktne linije povezujejo predvsem računalnike znotraj organizacije, medtem ko telefonske linije večinoma povezujejo "navadne" uporabnike osebnih računalnikov.

Kljub temu, da računalnike v Internetu poganjajo različni operacijski sistemi, pa je vsem skupen omrežni jezik, ki se imenuje TCP/IP¹ (Transmission Control/Internet Protocol). To je protokol za prenos podatkov med računalniki v Internetu.

Raziskave o deljenju in povezovanju podatkov v pakete ter preklapljanje iz računalnika na računalnik, se je začelo leta 1960. The US Department of Defense Advanced Research Projects Agency (ARPA) sofinancirali raziskovalni projekt, ki je vzpostavil paketno preklapljanje omrežja, ki je znan kot ARPANET. ARPA je tudi financirala raziskovalne projekte, ki so proizvajali satelitska omrežja. Leta 1970 se je ARPA soočila z dilemo, kateri od teh omrežij ima prednosti v določenih situacijah in katero omrežje je kompatibilno z drugimi. ARPA se je osredotočila na raziskovanje glede na katero omrežje bi lahko bili povezani, in tako je bil internet ustanovljen ter kreiran na medsebojni povezavi omrežij, ki uporabljajo TCP / IP protokol. V začetku leta 1980 se je oblikovala skupina akademskih računalniških znanstvenikov, Computer Science Network, z uporabo TCP / IP protokola. Druge ameriške vladne agencije so razširile vlogo TCP / IP, za uporabo njihovega omrežja: the Department of Energy's Magnetic Fusion Energy Network (MFENet), High Energy Physics Network (HEPNET) in National Science Foundation Network (NSFNET).

V 1980, ko je veliko gospodarskih družb začelo uporabljati TCP / IP za izgradnjo zasebnega interneta, je ARPA pričela raziskovati pošiljanje večpredstavnostnih-audio, video in grafičnih prikazov preko interneta. Druge skupine pa so raziskovale hipertekste in orodja, kot so Gopher², ki dovoljuje uporabniku izbrati meni, kateri navaja listo možnosti.

---

¹ TCP/IP (angleško TCP »Transmission Control Protocol«, protokol za nadzor prenosa, ter IP »Internet Protocol«, internetni protokol) ali Internetni sklad protokolov (angleško Internet protocol suite) je množica protokolov, ki izvaja protokolski sklad prek katerega teče internet. Največ omrežnega prometa poteka preko protokola TCP. Sporočila preko protokola TCP se zaradi vzpostavljene povezave med odjemalcem in servisom prenašajo zanesljivo v obe smeri, so brez napak, podvojevanja in v pravem vrstnem redu.

Vsak računalnik, ki podpira TCP, ima transportni osebek TCP (v jedru operacijskega sistema ali kot uporabniški proces), ki upravlja tokove TCP in vmesnik do sloja IP.

² Gopher so razvili leta 1991 v Minnesoti in omogoča dostop do ogromnega števila strežnikov po vsem svetu. Te strežnike večinoma vzdržujejo univerze in vladne ustanove, vsebujejo pa veliko informacij, ki so specializirane in jih ni moč najti na spletnih mestih.

Leta 1989 so mnoge od teh tehnologij skupaj povzročile World Wide Web. Prvotno je bil načrtovan za pomoč pri komunikaciji med fiziki, ki so delali v ločenih lokacijah. Splet je postal izjemno priljubljen in je s časoma nadomestil druga orodja. V poznih 80-ih, je ameriška vlada začela dvigovati omejitve o uporabi interneta in tako se je komercializaciji interneta začela. V zgodnjih 90-ih pa se uporaba interneta ni več omejevala na znanstvene ali vojaške skupnosti, zato se je internet hitro razširil do univerz, podjetij, knjižnic, šol, vlade, do posameznikov in družine (WRS).

V šestdesetih je internet prešel od ideje o računalniškem omrežju do povezave prvih štirih vozlišč. V sedemdesetih se je prvič pojavila beseda internet. Omrežje se je začelo širiti. Vzpostavila se je prva mednarodna povezava z Evropo. V osemdesetih so nastala še druga omrežja, ki so se povezala z omrežjem ARPAnet. Uporabljati so se začele hitrejše povezave med strežniki (1,5 Mbit). V devetdesetih so v CERN-u razvili World Wide Web. Internet je postal splošno dostopen, kar je povzročilo hitro večanje števila uporabnikov.

V spodaj priloženi tabeli so po letnicah razvrščeni pomembnejši dogodki in odkritja, ki so vplivala na razvoj interneta.

Dostop do Gopherjevega strežnika je podoben uporabi FTP-ja, torej ga lahko uporabljate za prenos datotek ter drugih storitev Interneta. Način kako si ogledati ali prenesti datoteko v vaš računalnik je podoben kot pri klikanju povezav v spletnem brskalniku. Gopher namreč uporablja namesto hiperteksta sistem menujev, vse podatke torej prikazuje kot imenike ali datoteke.

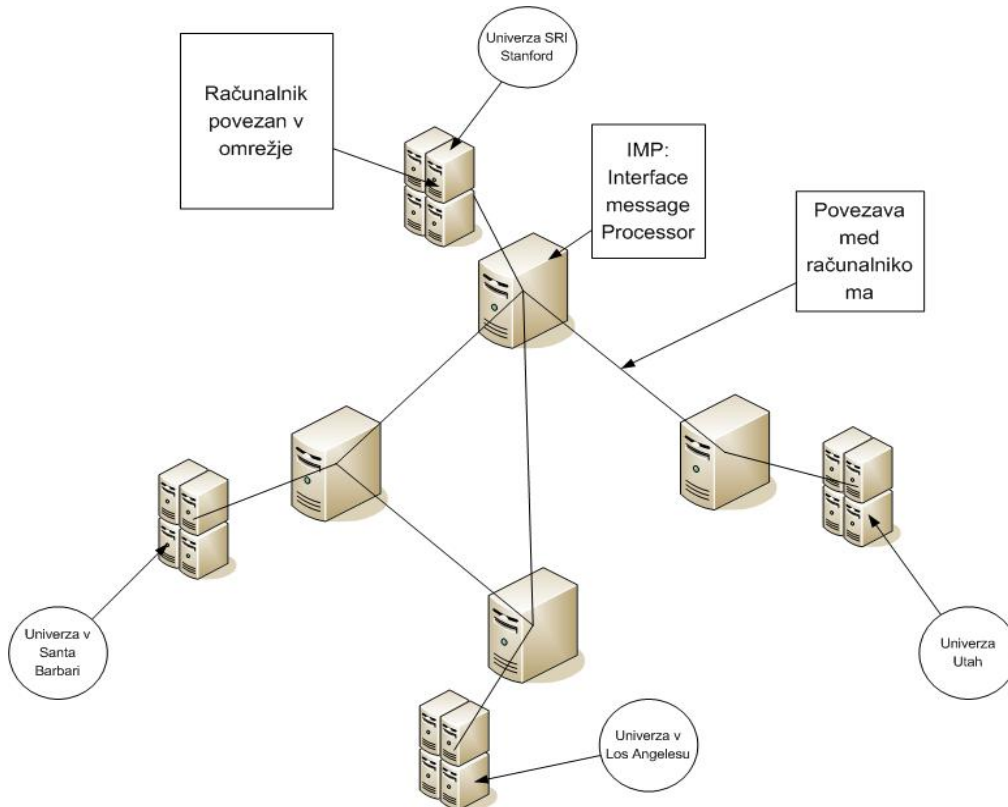
Tabela 1: Potek razvoja interneta

<i>Letnica</i>	<i>Pomembnejši dogodki</i>
1962	Paul Baran iz vladne agencije RAND naredi študijo o računalniškem omrežju, ki bi bilo sposobno preživeti nuklearni napad. Njegov predlog je »packet switched network«.
1969	Povežejo se prva štiri vozlišča ARPAnet omrežja: University of California iz Los Angelesa, SRI iz Stanforda, University of California iz Santa Barbare in University of Utah. Glej sliko 1.
1972	Število priključenih računalnikov se poveča na 23. Nastane prvi program za elektronsko pošto.
1973	Začne se razvoj protokola TCP/IP, ki bo omogočal komunikacijo med različnimi tipi računalnikov. Prva mednarodna povezava z ARPAnet omrežjem: University College of London.
1974	Prva uporaba besede internet v članku o TCP (Transmission Control Protocol oziroma protokol za kontrolo prenosa). Članek sta napisala Vint Cerf in Bob Kahn.
1976	Prva povezava med Ameriko in Evropo preko satelita INTELSAT. Število priključenih računalnikov se poveča na več kot 111.
1979	Steve Bellovin študent univerze North Carolina, s pomočjo programerjev Toma Truscotta in Jima Ellisa naredi USENET – novičarske skupine.
1981	NSF (National Science Foundation) naredi svoje omrežje CSNET, ki ni povezano z ARPAnet omrežjem. Vint Cerf predlaga združitev teh dveh omrežij. Hrbtenica obeh omrežij je 56Kbit-na povezava.
1983	Vsi računalniki začnejo uporabljati protokol TCP/IP. Na univerzi Winsconsin izumijo DNS (Domain Name Server), ki omogoča pretvorbo imena strežnika v IP številko.
1985	Število strežnikov naraste na 1961. Uporabljati se začnejo T1 linije za povezavo med strežniki (1.5 Mbit).
1988	Jarkko Oikarinen napiše program IRC.
1990	Tim Berners-Lee implementira hypertext sistem, ki bo postal osnova za WWW. Povezanih je že več kot 313 000 računalnikov.
1992	CERN omogoči splošni dostop do World Wide Web-a
1993	Na NCSA naredijo brskalnik z grafičnim vmesnikom Mosaic. Povezanih že 2,056,000 računalnikov.
1995	Po količini podatkovnega prometa WWW prehiti FTP.
1998	Število spletnih portalov in internetnih trgovin se začne naglo večati.
1999-2000	Razmah Napsterja in izmenjave datotek.

Vir: Jure Brunec

Na spodnji sliki so predstavljena prva štiri vozlišča omrežja ARPANet in povezave med njimi. Računalniki na vseh štirih univerzah so bili različni. Vsak računalnik je bil povezan z IMP. IMP (Interface Message Processor) je bil miniračunalnik, ki je predstavljal vmesnik med računalnikom in omrežjem. S tem so omogočili povezovanje različnih računalnikov.

Slika 1: Skica omrežja ARPANET ob nastanku leta 1969

Vir: Jure Brunec

2.2 Storitve in uporaba interneta

Storitve interneta omogočajo povezave med računalniki/ljudmi in prenos podatkov na različne načine; najpomembnejše so:

Svetovni splet (World Wide Web - WWW) je najbolj priljubljena storitev v internetu, ki ga je razvil britanski fizik in računalniški znanstvenik Timothy Berners-Lee v Evropskem centru za jedrske raziskave s sedežem v Ženevi. Priljubljen pa je postal po letu 1993, ko je bil prvi razširjeni brskalnik pripravljen za priročno iskanje za dostop do različnih informacij na internetu.

Splet uporablja multimedijske pripomočke, kar pomeni, da so podatki lahko prikazani v najrazličnejših oblikah. Uporabniki lahko preberejo besedilo, si ogledajo slike, animacije, poslušajo zvoke in celo raziskujejo interaktivna virtualna okolja na spletu. Splet ponuja mesto, kjer podjetja, univerze in druge ustanove in posamezniki, lahko prikažejo informacije o svojih proizvodih, storitvah, zmogljivostih in raziskavah, ali pa prikažejo

informacije iz zasebnega življenja. Le majhen odstotek informacij na spletu je omejen na naročnike ali druge pooblaščen uporabnike. Večina spletnih strani je na voljo vsakomur, ki lahko dostopajo do računalnika, ki je povezan z internetom. Splet je za mnoga podjetja postal trg, kjer lahko prodajajo proizvode ali storitve. Za posameznike pa je postal forum, za izmenjavo mnenj in informacij. Muzeji, knjižnice, vladne agencije in šole objavljajo informacije na spletu, z namenom, da so na voljo tudi drugim.

Delovanje spleta pa sloni na treh standardih:

- URL («Uniform Resource Locator», enolični kazalec virov) – določa za vsak dokument v spletu enolični »naslov«, na katerem ga lahko najdemo
- HTTP («Hyper-Text Transfer Protocol», protokol za prenos hiperteksta) – določa način, kako se sporazumevata spletni strežnik in brskalnik
- HTML («Hyper-Text Markup Language», hipertekstovni označevalni jezik) – pa določa skladno označevanja metabesedilnih elementov (naslovov, slik ipd., predvsem pa povezav na druge dokumente) v besedilu (Huneycutt 1998, 73).

Elektronska pošta (e-mail), ki je za večino uporabnikov najpomembnejši razlog za povezavo v Internet. E-mail je način posredovanja podatkov, besedilnih datotek, digitalnih fotografij, ali avdio in video datotek iz enega računalnika v drugega preko intraneta ali interneta. E-mail omogoča uporabnikom, da pošiljajo sporočila in podatke hitreje preko lokalnega omrežja ali preko interneta. E-mail se je začel široko uporabljati leta 1990 in je postal pomemben na področju poslovanja in osebne komunikacije.

Elektronska pošta je namenjena izmenjavi sporočil, tem pa lahko pripnemo tudi datoteke. Sporočila se prenašajo s preprostim protokolom za prenos pošte **SMTP** (Simple Mail Transport Protocol) in se shranijo na strežniku ponudnika, ki dostopa do Interneta oziroma elektronske pošte. Tako pošta čaka na strežniku, dokler jo posameznik ne prenese na svoj računalnik. Ta se v računalnik prenaša s protokolom **POP** (Post Office Protocol - protokol za poštni urad). Elektronska pošta je precej hitrejša od navadne papirnate pošte, saj do naslovnika pride že v nekaj sekundah, na daljše razdalje pa v nekaj minutah.

Naslove elektronske pošte spoznate po znaku **@**, ki mu mnogi pri nas pravijo "afna", angleško govoreči pa "at". (Npr. ime@podjetje.si) Prvi del je sestavljen iz uporabniškega imena, drugi del vsebuje ime ponudnika, konča pa se s piko in domeno (za Slovenijo .si). Za urejanje elektronske pošte je na voljo precej programov. Nekateri programi so priloženi brskalnikom, na primer v Netscape Communicatorju je to Netscape Messenger v Microsoft Internet Explorerju pa Outlook Express (Huneycutt 1998, 93).

FTP (File Transfer Protocol - prenašanje datotek) ali protokol za prenos podatkov je ena najstarejših storitev Interneta in je namenjena prenašanju datotek med računalniki. Možen je prenos datotek iz strežnika v vaš računalnik (download) ali pa iz vašega računalnika na strežnik (upload). Prenos programske datoteke poteka podobno kot, klik na povezavo, ki vas pelje do druge strani. Za prenos je torej potrebno klikniti na povezavo ali odtipkati URL do datoteke. Na strežnikih se po navadi hranijo preizkusni programi (software) in pa brezplačni programi (freeware) za osebne računalnike. Tudi za to storitev je potrebno imeti nameščen poseben program. Zelo priljubljen je CuteFTP (svetovno najbolj priljubljen in zanesljiv FTP prenos datotek). Tudi z brskalnikom se lahko pride do mest ftp tako, da se v vrstici, kjer se vpiše URL naslov namesto http:// vpiše ftp:// (npr. ftp://ftp.microsoft.com/).

Da bi lahko pričeli s prenosom podatkov pa se je potrebno najprej povezati s FTP strežnikom in šele nato se lahko prenos prične. Nekateri strežniki so anonimni in se nanje lahko priključi vsak, lahko pa strežnik zahteva geslo. Po prenosu datoteke z interneta je zaželeno, da se datoteko preveri z antivirusnim programom, saj je lahko okužena z virusom. Na večini strežnikov so datoteke stisnjene, ker tako datoteka zasede manj prostora in se hitreje prenese v računalnik. Za stiskanje datotek je najprimernejši in zelo lahek za uporabo program WinZip (Huneycutt 1998, 135).

IRC (Internet Relay Chat - klepet preko Interneta) je podobno kot spletna pošta, namenjen sporazumevanju z drugimi uporabniki. Razlika je le ta, da pogovor tu poteka v živo. Vsi pogovori potekajo v kanalih (channels), z drugimi uporabniki pogovor poteka z uporabo tipkovnice. Najpogosteje se za IRC uporablja program mIRC, s katerim se je potrebno povezati s strežnikom, ki se nahaja v enem izmed večjih omrežij, ter se tako posameznik pridruži uporabnikom v določenem kanalu.

Vsako omrežje ima različno zbirko kanalov (npr. kanali na Efnetu-u niso enaki kot na IRCNet-u, to se lahko opazi že pri imenih uporabnikov na kanalu). Imena kanalov dajo po navadi vedeti o čem teče beseda. Če se v kanalu ne dogaja nič posebnega se lahko vsak pridruži še drugemu in tako poteka sodelovanje v pogovoru na več kanalih hkrati. V kanalu so po navadi tudi upravljalci kanala (operaterji), ki so prepoznavni z znakom @, ki je postavljen pred njihovimi imeni. Posameznik pa lahko postanete operater tako, da se pridruži kanalu v katerem ni nikogar in tako ustvari nov kanal, ali pa status operaterja dobi od neke druge osebe, ki ta status že ima (Huneycutt 1998, 143).

UseNet (novice, konference) je eden najstarejših servisov na Internetu. Sprva so UseNet uporabljali za izmenjavo sporočil le tisti, ki so imeli na računalniku nameščen operacijski sistem UNIX. UseNet je hitro postal najbolj razširjeno omrežje za elektronske novice, pa tudi pošto in danes vsebuje ogromno elektronskih sporočil, za debatne skupine, ki se imenujejo novičarske skupine (newsgroups). Vsaka skupina je posvečena svoji tematiki, teh pa je resnično veliko. Tu lahko posameznik prebira novice, poda svoj komentar, mnenje ali pa začne s čisto novo razpravo. Za prebiranje novic je potreben program, ki mu pravimo kar bralnik novic (newsreader). Tudi ta je vključen v oba že prej omenjena brskalnika. Tudi za uporabo UseNeta se je potrebno najprej povezati z novičarskim strežnikom (news server).

Nekatere zvrsti novičarskih skupin:

- **news** (novičarske skupine) - vsebuje FAQ (Frequently Asked Questions), torej odgovore na pogosto zastavljena vprašanja. To naj bi bila prva postaja vsakega začetnika.
- **comp** (računalniki) - razprave o problematiki iz sveta računalništva. V to zvrst sodijo torej tehnični nasveti za strojno in programsko opremo.
- **alt** (alternativa) - vse možne teme, ki so nenadzorovane.
- **misc** (razno) - najrazličnejše teme, ki ne sodijo v nobeno drugo zvrst.
- **biz** (poslovno) - namenjeno poslovnim področjem.
- **humor** - razne šale, humor, skeči,...
- **soc** (družba) - obravnavajo družbeno problematiko, družbene dejavnosti, kulturo,...
- **talk** (pogovor) - namenjeno obravnavi bolj spornih tematik, tudi političnih.
- **rec** (rekreacija) - različne tematike za ljubitelje rekreacije.

– **sci** (znanost) - za uporabnike, ki jih zanima znanost in razvoj (WRS).

Podjetja, posamezniki in institucije uporabljajo internet na različne načine. Podjetja uporabljajo internet za elektronsko poslovanje, imenovano tudi e-poslovanje, vključno z oglaševanjem, prodajo, odkupi, ki distribuirajo proizvode, in zagotavljanje storitev uporabnikom. Poleg tega pa družbe uporabljajo internet za medpodjetniške transakcije, kot so izmenjave finančnih informacij in dostop do kompleksnih zbirk podatkov. Podjetja in institucije uporabljajo internet za glasovne in video konference in druge oblike komunikacije, ki omogočajo ljudem, da telekomunicirajo (delo stran od urada z uporabo računalnika) (Microsoft® Encarta®).

Internet se lahko uporablja za lastno zabavo ali za poslovne namene. Za lastno zabavo oziroma uporabo lahko na spletu najdemo veliko brezplačnih in preizkusnih programov, ki nam utegnejo koristiti. Za poslovne namene pa to ne gre, saj mora imeti vsako podjetje licenčno pogodbo za uporabo programske opreme. Pri raziskovanju po internetu, lahko vsakdo najde mnogo referenčnega materiala, npr. slovarje, leksikone, enciklopedije, citate, ki so lahko v pomoč pri vsakdanji uporabi, za šolske oziroma študijske namene, pa tudi za splošno razgledanost. Za poslovne namene pa lahko vsakdo pridobi informacije tako, da poišče priljubljene publikacije iz različnih strok, ideje drugih ljudi, prav tako pa so na voljo tudi nekatere informacije o konkurentih.

Internet je mesto, kjer vsakdo kar hitro najde nekaj, kar mu zapolni preostanek prostega časa. Uporaben je za novice in vreme v vsakem trenutku, saj so ti podatki dostopni in ažurni, dosegljivi preko spletnih publikacij, ali pa so na voljo v živo (npr. spletna TV). Lahko bi rekli, da je splet naš osebni vodič po razvedrilu, saj lahko spoznamo film, še preden si ga v celoti ogledamo, prebiramo pa lahko tudi časopise, še preden jih imamo v poštnem nabiralniku.

Seveda pa je pri vseh aktivnostih na računalniku, potrebna previdnost. Zaščititi je potrebno sebe in svoj računalnik, preveriti je potrebno če ima še kdo dostop do računalnika, medtem ko smo priključeni. Računalnik je potrebno zaščititi, če se nanj preko telefona priklapljam tudi od drugod. Potrebno pa je zaščititi tudi svoje lokalno omrežje. Posebna previdnost in zaščita velja tudi pred virusi in nezanesljivimi programi.

Danes pa v ospredje prihaja tudi spletno trgovanje, ki posameznikom prihrani čas in marsikdaj tudi denar. Plačevanje preko spleta ni več tabu tema, zato spletne trgovine v zadnjih letih močno naraščajo. Trend pa je postalo tudi elektronsko bančništvo, kar pomeni prihranek časa ter predvsem krajše vrste na bankah.

Tudi počitnice se lahko planirajo preko spleta. Vsakdo, ki ima dostop do interneta si lahko rezervirata letalske karte, poišče najcenejšega ponudnika, lahko si poišče prenočišče, pa tudi marsikateri nasvet in ideja prideta prav.

Tudi ljudje s posebnimi interesi lahko kaj najdejo na internetu. Lahko organizirajo online konferenco, najdejo konjičke, poiščejo spletne strani somišljenikov, spremljajo novice svojih idolov... skratka, vse za vsakogar.

Splet pa je prostor tudi za otroke, kjer se lahko ti mali nadebudneži zabavajo, izobražujejo, raziskujejo in dopolnjujejo svoje hobije. Pri vsem tem pa ni pomembno ali gre za športne

zvrsti ali idole, saj imajo otroci različne interese, Internet pa jim skoraj v vsakem primeru ponuja dodatne vsebine.

2.3 Zasebnost in varnost na internetu

V današnji dobi informatizacije in nasploh digitalizacije našega življenja se veliko govori o varnosti podatkov, o varnosti omrežij ter o varnosti elektronskega poslovanja. Prepričani smo, da z zagotovitvijo varnosti poslovanja dosegamo zasebnost. Žal temu ni tako. Varnost in zasebnost sta dva pojma, ki ju mnogokrat zamenjujemo, vendar ju nikakor ne moremo in ne smemo enačiti. Med njima obstajajo pomembne razlike. Kot navajata Ann Cavoukian in Mike Gurski je zasebnost usmerjena na osebo, posameznika, medtem ko je varnost usmerjena na organizacijo, skupnost. Varnost mora služiti zasebnosti z integriteto, verodostojnostjo, zaupnostjo – biti mora orodje za zagotovitev zasebnosti.

Varnost naj bi bila pod nadzorom računalniških strokovnjakov, zasebnost pa mora biti pod nadzorom vsakega posameznika (Cavoukian, Gurski, 2000, 1-2).

Pomembna razlika med pojmom varnost in zasebnost v računalniški tehnologiji je v tem, da je informacija varna, če ima lastnik nadzor nad njo. Po drugi strani pa je informacija zasebna, če ima oseba na katero se informacija nanaša nadzor nad njo. Zasebnost ne pomeni samo informacije ter tveganja izgube nadzora nad njo, pomeni tudi zasebnost prostora ter zasebnost stvari, kar predstavlja pomemben vidik osebne integritete (Camp, Horniak, 2004, 15).

Koncepta varnost in zasebnost sta tesno povezana ter se pogosto prekrivata, hkrati pa je med njima tudi pomembna razlika. Predvsem prihaja do konflikta nem skupinsko varnostjo ter individualno zasebnostjo (Horniak, 20004, 15).

Pred enajstim septembrom 2001 sta bili varnost in zasebnost podobno usmerjeni. Po bombnem napadu na WTC pa se je ravnotežje porušilo. V svetu je prevladala zahteva po javni varnosti in v imenu javne varnosti se je povečal nadzor države nad državljanji. Zasebnost državljanov je postala na ta način ogrožena, kljub temu, da državne agencije ravnajo z informacijami zaupno (Hinde, 2002, 18, Bainbridge, 2003, 1687).

Težko je najti pravo ravnovesje med pravico do zasebnosti ter dolžnostjo države, da zaščiti svoje državljanje pred zunanjimi grožnjami kot so terorizem, kriminal, nesocialno obnašanje in vse druge grožnje stabilnosti v družbi.

Zbiranje osebnih podatkov za identifikacijo teroristov ali potencialnih teroristov je orodje za boj in zaščito pred terorizmom. To pa je tudi klasične primer med pravico posameznika do zasebnosti in pravico države da zaščiti javi interes. Grožnje varnosti so konfliktni primeri teh dveh pravic: pravice do varnosti in pravice do zasebnosti.

Kot ugotavlja Hübnerjeva ima lahko varnost dva vidika: varnost kot tehnični pripomoček varovanja zasebnosti ter varnost kot poseg v zasebnost. Varnosti mehanizmi uporabljajo osebne podatke o uporabnikih in podatkovnih subjektih (Fischer-Hübner, 2001, 105).

Bennett poudarja, da je varnost podatkov sicer nuja, vendar pa to še ni zadosten pogoj za zagotovitev informacijske zasebnosti (Bennett, 2001, 9).

Med varnostjo in zasebnostjo je potrebno najti pravo razmerje, ki bo vključevalo skrbno uporabo štirih dejavnikov: nujnost, učinkovitost, sorazmernost in čim manjšo uporabo zasebnostno invazivnih alternativ (Crompton, 2002, 18).

Zaščita podatkov nam daje možnost, da sami skrbimo za varovanje svojega zasebnega prostora. Zavedati se moramo, da tudi na internetu veljajo zakoni in pravila. V primeru, da so bili na internetu zlorabljeni osebni podatki, je potrebno o tem poročati primerni službi (ponudnik internetnih storitev, nevladne organizacije za varno uporabo interneta).

2.4 Najpogosteje uporabljene zlorabe računalnika

Trojanski konji, virusi in črvi

Trojanski konji so ena od osnovnih različic škodljive programske kode. Običajno se predstavlja kot uporaben ali zabaven programček (npr. ohranjevalnik zaslona). Tako kot njegov legendarni soimenjak pa vsebuje tudi destruktivni del: medtem ko je program aktiviran, uničuje datoteke ali ustvari t.i. »back door-e«, ki omogoči tretjim osebam popoln nadzor nad vašim računalnikom in datotekami na njem (npr. kraja gesel).

Trojanski konji samodejno ne »okužijo« drugih računalnikov ali programov, kar je značilno za dve drugi družini škodljivih programskih kod, črvi (»worm«) in virusi. Računalniški virusi pa se širijo po enakem principu kot virusi v naravi (okužijo sistem zdrave celice, v našem primeru »zdrav« program ali datoteko). Z zagonom okuženega programa se aktivira tudi virus, ki v ozadju preverja okolje in sproti okuži vse »zdrave« datoteke oz. programe s katerimi pride v stik. Virus se lahko razširi zelo hitro, še posebej v primeru, ko uporabnik tako datoteko/program z uporabo Interneta, diskete, CD-ja ali drugega medija posreduje drugim uporabnikom.

Črvi se prav tako kot virusi razširjajo samodejno, s to razliko, da ne okužijo obstoječih datotek ali programov. Ostanajo aktivni v delovnem pomnilniku in se skušajo preko omrežja (Interneta) ter avtomatiziranih mehanizmov (npr. razpošiljanje e-pošte) operacijskega sistema razširiti na čim več računalniških sistemov. Večina tega početja je za uporabnika sprva neopazna, kasneje pa se lahko kaže v večji obremenjenosti – počasnosti sistema (zaradi nekontroliranega razpošiljanja črva na veliko število naslovov). Poleg tega večina črvov vsebuje tudi različne prijeme, ki izkoriščajo varnostne luknje v sistemu in s tem odpirajo t.i. »backdoor-e« (dostop in nadzor nad vašim računalnikom s strani tretjih oseb) in drugo (brisanje datotek, spreminjanje nastavitev, ipd).

»Back door« programi in programi, ki omogočajo administriranje na daljavo

Za pridobitev oddaljenega dostopa do računalnikov, ki uporabljajo okolja Windows, napadalci najpogosteje uporabljajo tri orodja: BackOrifice, Netbus in SubSeven. Ti »back door« programi oziroma programi za oddaljen nadzor, ko so enkrat nameščeni, omogočajo drugim ljudem dostop in kontrolo vašega računalnika.

DOS napadi

Naslednja oblika napada se imenuje DOS napad (»Denial-of-service«). Ta oblika napada povzroči okvaro operacijskega sistema na računalniku ali ga tako obremeni z informacijami, da ne more več učinkovito delovati. V večini primerov bodo najnovejši popravki za vaš operacijski sistem preprečili tak napad. Pomembno je tudi vedeti, da ste lahko poleg osebne tarče dos napada tudi medij oziroma vaš računalnik napadalci uporabijo kot soudeleženca v dos napadu na drugi računalniški sistem.

Biti sredstvo posredovanja za napad na drug računalnik. Napadalci bodo pogosto uporabljali ogrožene računalnike kot vzletne plosče za napade na druge sisteme. Poglejmo si to v primeru DOS napada. Napadalec najprej namesti na ogroženi računalnik agenta (pogosto Trojanskega konja), ki na računalniku čaka nadaljnja navodila. Ko napadalec pridobi določeno število računalnikov pod svojo kontrolo, vsem skupaj izvedbo DOS napada na drugi sistem. Torej končna žrtev DOS napada ni vaš računalnik, temveč računalnik nekoga drugega ... vaš računalnik je le primerno orodje za napad večjih razsežnosti.

Nezaščitene datoteke operacijskega sistema Windows

Nezaščitene Windows omrežne datoteke lahko napadalci zlorabljajo na način, da namestijo veliko število orodij na računalnike, na katerih delujejo operacijski sistemi Windows in so priključeni na internet. Ker je varnost računalnikov na internetu medsebojno odvisna, ogroženi računalnik ne le povzroča težav svojemu lastniku, temveč je tudi grožnja ostalim subjektom na internetu. Večjo grožnjo za internetno skupnost potencialno predstavlja veliko število računalnikov, povezanih na internet z nezaščitnimi Windows omrežnimi datotekami in ki vsebujejo orodja za napade. Druge grožnje vsebujejo škodljive in destruktivne kode, kot so virusi ali internetni črvi, ki nezaščitene Windows datoteke uporabljajo kot bazno postajo za svoje širjenje.

Prenosne kode (Java, JavaScript, ActiveX)

Obstajajo poročila o težavah z mobilnimi kodami (Java/JavaScript/ActiveX). To so programski jeziki, ki omogočajo izdelovalcem spletnih strani napisati kodo, ki jo izvede vas spletni brskalnik. Čeprav je koda splošno uporabna, jo lahko napadalci uporabijo za pridobitev določenih podatkov (npr. katere spletne strani obiskuješ) ali za zagon škodljive kode na vašem računalniku. Omenjene kode je mogoče onemogočiti v spletnem brskalniku. Pozornost je potrebno usmeriti tudi na grožnje, ki vključujejo uporabo mobilnih kod znotraj poštnih programov. Mnogi poštni programi uporabljajo iste kode kot spletni brskalniki za prikaz HTML.

Navzkrižno pisanje

Škodljivec lahko na spletni strani pripne škodljivo skripto in ko spletno stran pregledujemo, se škodljiva skripta prenese na računalnik. Spletni brskalnik se lahko izpostavi škodljivim skriptam z odpiranjem povezav v spletnih straneh, elektronskih sporočilih, brez ustreznih znanj, kam napeljuje njihova vsebina, z uporabo medsebojnih oblik komunikacije na straneh, z ogledovanjem forumov ali klepetalnic, ali drugih dinamično generiranih strani, kjer lahko uporabniki objavljajo tekste z HTML priveski.

Email spoofing ustreza situaciji, ko dobimo elektronsko sporočilo, v katerem je naveden neresnični pošiljatelj oziroma pošiljatelj ni pravilen. Ta oblika ogrožanja računalnika je poskus prevare uporabnika, s katero napadalci želijo pridobiti pomembne informacije (npr. gesla). Omenjena elektronska sporočila variirajo od neslanih in neškodljivih šal do »social engineering« projektov: elektronsko sporočilo, ki se izkazuje kot last systemskega administratorja in zahteva od uporabnika menjavo gesla na določeno geslo in grožnje s sankcijami, če uporabnik tega ne stori; elektronsko sporočilo, ki se izkazuje kot last osebe z avtoriteto in od uporabnika zahteva, da mu pošlje kopijo datotek z gesli ali drugo pomembno informacijo. Pomembno je vedeti, da nas tudi ISP-ji občasno nagovorijo k menjavi gesel, vendar nikoli ne zahtevajo določene oblike oziroma vsebine gesel. Vedeti moramo tudi, da večina legitimnih ISP-jev ne bo nikoli zahtevala od vas, da jim pošljite podatke o vaših geslih preko elektronske pošte.

Virusi, ki se prenašajo preko elektronske pošte

Virusi in druge oblike škodljivih kod se pogosto prenašajo v pripunkah elektronskih sporočil. Zato je potrebno prepričanje o pripunkah oziroma o viru in vsebini pripunka. Škodljive kode se lahko prenašajo tudi preko zabavnih in mamljivih programov.

Skrite končnice datotek

Operacijski sistemi Windows omogočajo opcijo »Hide file extensions for known file types«. Ta opcija je prednastavljena v računalniku, vendar jo je lahko onemogočiti, tako da bo operacijski sistem prikazoval končnice datotek. Številni virusi, ki se prenašajo preko elektronske pošte, zlorablajo skrite končnice datotek.

Datoteke, pripete v elektronskem sporočilu so na prvi pogled neškodljivi (končnice .txt, .avi, .mpeg) ali druge končnice, čeprav so to datoteke z škodljivimi skriptami (npr. .vbs ali .exe).

Programi za klepetalnice

Programi za internetno klepetanje, kot npr. IRC (»Internet Relay Chat«) ponujajo mehanizme, s katerimi se informacije prenašajo dvosmerno med računalniki na internetu. »Chat« klienti omogočajo skupinam posameznikom, da si med sabo izmenjujejo dialog, URL povezave in v mnogih primerih tudi datoteke. Ker mnogi »chat« programi omogočajo izmenjavo .exe datotek, predstavljajo grožnjo podobni tisti, ki jo predstavljajo poštni programi. Kot skrbimo za zaščito poštnih programov, bi morali skrbeti tudi za zaščito

»chat« programov... predvsem z omejitvijo njihove možnosti odpiranja potencialno nevarnih datotek, kot so npr. .vbs in .exe datoteke. Zavedati se je potrebno tudi posledic izmenjave datotek z neznanimi sogovorniki.

Vohunjenje paketov (»packet sniffing«)

»Packet sniffing« je tehnika, ki pregleduje in izloča informacije iz informacijskih paketov, ki potujejo po internetnem omrežju. Izluščene informacije lahko vsebujejo uporabniška imena, gesla in druge pomembne informacije, ki potujejo v omrežju v čisti tekstovni obliki. S pomočjo stotih ali tisočih gesel, ki jih program pridobi, lahko vsiljivec sproži obsežen napad na sisteme. Namestitev omenjenega programa ne zahteva administratorskih pravic na računalniku, kjer se program namešča. V nasprotju z uporabniki DSL dostopa in klicnih modemov, so uporabniki kablanskega dostopa bolj ranljivi na »packet sniffers« programe, saj je celotna soseka povezana v eno samo LAN omrežje. Program, nameščen na enem samem kablenskem modemu v omrežju, lahko izlušči pomembne iz vseh drugih kablenskih modemov v omrežju (ARNES).

2.5 Vpliv uporabe interneta na vsakdanje življenje

Med raziskovalci in socialnimi kritiki danes še vedno poteka razprava o tem, ali internet izboljšuje ali slabša medosebne odnose in življenje v skupnosti. Kraut in sodelavci so leta 1998 prvi raziskovali sociološki in psihološki vpliv interneta na posameznika. Rezultati so pokazali povezavo med količino uporabe interneta in socialno vpletenostjo posameznika, predvsem pri komunikaciji znotraj družine, in velikostjo lokalne socialne mreže. Ugotovili so tudi odnos med uporabo elektronske pošte in občutkom depresije. Večja uporaba spleta se po njihovem mnenju povezuje z zmanjšano komunikacijo uporabnika s svojo družino, z zmanjšanim krogom prijateljev ter povečano osamljenostjo in depresijo (Kraut idr. 1998).

Nekateri znanstveniki so še danes prepričani, da internet povzroča socialno izolacijo ter zmanjšanje števila vsakdanjih socialnih odnosov, medtem ko uporabniki strmijo v zaslone in komunicirajo z anonimnimi tujci skozi nek nadomestni medij, ki ni tako bogat kot omenjeni odnosi v živo (Turkle 1996). Na drugi strani pa obstajajo avtorji, ki trdijo, da internet izboljšuje socialne odnose tako, da ljudi osvobaja omejitev geografske ločenosti, stigem zaradi bolezni ali pa urnika (Moharan-Martin in Schumacher 2003).

Modernega sveta pa si brez interneta skoraj ne moremo več predstavljati. Uporabljamo ga za izobraževanje, prebiranje svežih novic, ohranjanje stikov s prijatelji, za zabavo... Tako je vsak dan povezanih z internetom na milijone ljudi po vsem svetu, med katerimi vse bolj prihajajo v ospredje otroci do 18 let.

Mladostniki uporabljajo internet predvsem za:

- igranje iger,
- ohranjanje stikov s prijatelji,
- iskanje informacij za šolske zadeve,
- obiskovanje spletnih strani svojih vzornikov,

- "downloadanje" glasbe, filmov in iger.

2.5.1 Pozitivni vplivi interneta na mlajšo populacijo

Veliko je govora o tem ali ima internet več negativnih ali pozitivnih vplivov na mlajšo populacijo. Prednost bom dala pozitivnim vplivom, saj menim, da poleg prevladujočim negativnim, pomembno vplivajo na vsakdanje življenje.

Potencialni pozitivni učinki se nanašajo na:

- izobraževanje (e-učilnice, Cobbiss...),
- ohranjanje stikov s sorodniki in prijatelji iz tujine,
- pridobivanje jezikovnega znanja,
- razvoj socialnega vedenja in moralne vrednote (npr. strpnost, sodelovanje),
- ozaveščenost o socialnih vprašanjih (npr. poznavanje aktualnih zadev, socialnih težav ali drugih kultur),
- ustvarjalnost in sposobnost izražanja,
- identiteto razvoja (internet lahko pomaga, da otroci razvijejo domišljijo, empatijo in občutek za osebni okus in vrednote),
- sprostitvev in zabavo,
- razvijanje sposobnosti za ohranjanje pozornosti (npr. preko osredotočenosti na računalniško igro),
- "downloadanje" glasbe, filmov in iger,
- spremljanje dnevnih dogodkov doma in po svetu,
- priložnost potovanja po svetu iz naslonjača,
- preprosto in hitro nakupovanje preko spleta,
- elektronsko bančništvo, ki nam prihrani čakanje v vrstah na bankah.

Internet in sama omrežna tehnika sta napredovala v tolikšni meri, da tega razvoja vsi enostavno nismo sposobni slediti. Tistemu, ki vse novosti spremlja, pa lahko to zelo dobro koristi.

2.5.2 Negativni vplivi interneta na mlajšo populacijo

Seveda pa ima internet tudi slabo plat, saj lahko hitro zavede mlajšo populacijo, ki virtualno življenje kar hitro zamenjajo za realne stike. Pri nekaterih se lahko pojavijo težave s postavljanjem sistema vrednot v realnem življenju. Spodaj bom naštel nekaj negativnih vplivov interneta na te mlade radovedneže.

Negativni vplivi se nanašajo na:

- nasilno vsebino,
- spolno vsebino,
- zasvojenost (npr. z računalniškimi igricama),
- oglaševanje (npr. zavajajoča vsebina),
- neustrezni in nezaželeni stiki z neznanci, ki lahko privede do ustrahovanja, izkoriščanja, pedofilije...,
- zdravje (to je lahko povezano s kajenjem, alkoholom...),

- motnje prehranjevanja,
- osebnostne motnje (npr. nizko samospoštovanje, upad samozavesti, odtujitev...),
- težave z vidom,
- oslabitev otroške domišljije,
- fizični razvoj možganov in druge duševne motnje,
- težave s spanjem,
- vedenjske težave (npr. agresivnost, neposlušnost...),
- manj časa za družinske interakcije ali druženje s sovrstniki,
- zmotne vrednote, stališča in prepričanja.

To pa nikakor ni izčrpen seznam, saj na mladostnike vplivajo še drugi mediji, ki lahko imajo še vrsto drugih negativnih vplivov. Prav tako pa je potrebno omeniti, da so to precej različne vrste učinkov, saj se jih nekaj nanaša na specifična področja medijske vsebine (seks, nasilje, oglaševanje), druge pa so glede na delovanje medijev v splošni uporabi (v zvezi z učinki na razvoj možganov ali fizikalnimi učinki). Vse to pa lahko obravnavamo kot tveganje za otroke.

Pomembno je, da imajo starši nadzor nad uporabo interneta ter da otrokovo pozornost preusmerijo iz medijev v realni svet, tako da bodo v neposrednem stiku in bodo vsaj za nekaj trenutkov ločeni od računalnika. Mladi morajo ohranjati stik z realnostjo, to pa lahko realizirajo z obšolskimi aktivnostmi (npr. ples, petje, šport...), druženjem s prijatelji, z družabnimi igrami (monopoli, človek ne jezi se...) pa tudi z drugimi alternativnimi mediji.

3 INTERNETNE NAVADE MLADIH

3.1 Preživljanje prostega časa – primer Facebooka

Za vse več mladih so spletne strani, namenjene druženju, „kraj“, kjer preživijo vse svoje proste trenutke. Eden od vodilnih svetovnih psihiatrov, dr. Himanshu Tyagi, pa opozarja, da MySpace in Facebook za najstnikovo psiho in čustva lahko postaneta zelo nevarna. Virtualna identiteta namreč slabi realno podobo.

V dnevnem časopisu Dnevnik, sem zasledila članek o najstnikih, ki „visijo“ na Facebooku, realni svet dojemajo popačeno.

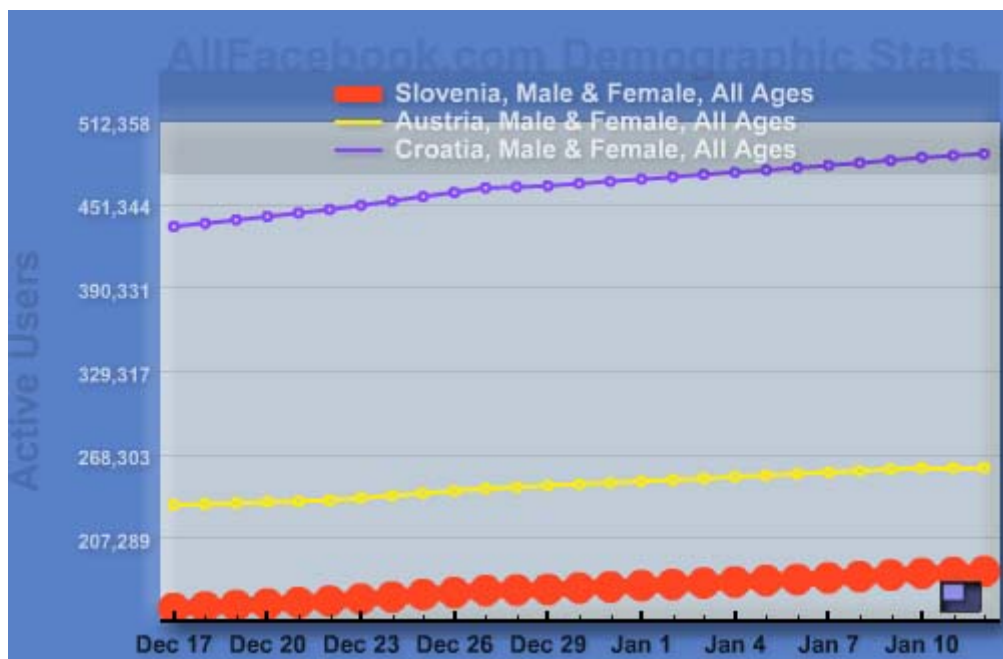
Ugledni zdravnik je prepričan, da imajo ljudje, ki so kot virtualne osebnosti zelo aktivni, slabo samopodobo, kar lahko vodi v impulzivno vedenje in celo samomor. Najstniki, rojeni po letu 1990, sploh ne poznajo sveta brez interneta, psihiatri pa so slabo pripravljeni na psihične motnje otrok, ki so povezane z internetom.

Virtualna socialna omrežja prinašajo mnogo dobrega, vendar je treba biti pozoren tudi na potencialne pasti, opozarja dr. Himanshu Tyagi. „Osebi, ki živi v virtualnem svetu, kjer se vse spreminja zelo hitro in ves čas, kjer se odnosi vzpostavljajo in izginjajo „na klik“, kjer lahko svojo identiteto preprosto izbriše, če ji ni všeč, se realni svet hitro začne zdeti dolgočasen in nezanimiv. Mladi, ki nimajo izkušenj iz časov, ko socialna omrežja še niso obstajala, imajo težave s postavljanjem sistema vrednot v realnem svetu, kar lahko vodi v hude frustracije. Po drugi strani pa so lahko ljudje, ki so najbolj aktivni na Facebooku, tudi v realnem svetu socialno dejavni – pri njih gre samo za virtualno potenciranje tistega, kar sicer delajo.“

Trenutno najbolj aktualna spletna stran je Facebook, kjer je po marčevski raziskavi, prijavljenih okoli 200.000 Slovencev.

Po statistični podatkih RIS.org, je največ uporabnikov starih med 18 in 25 let, sledijo jim uporabniki stari med 26 in 34 let. Zanimiv pa je tudi podatek, da Facebook uporablja 800 Slovencev, ki imajo med 60 do 65 let. Med Hrvati je uporabnikov slabih 500.000, med Avstrijci pa 270.000. Skupaj ima ta družbena mreža več kot 150 milijonov uporabnikov.

Slika 2: Primerjava uporabnikov na Facebooku (Slovenija, Avstrija, Hrvaška)

Vir: RIS.org

3.2 Uporaba spleta med mladimi

Kvalitativna raziskava Eurobarometra je zajela otroke od 9 do 10 in od 12 do 14 let starosti iz vseh 27-ih držav članic EU ter Norveške in Islandije. Postavljena so bila natančna vprašanja, kako uporabljajo spletne tehnologije in kako bi ravnali pri težavah in nevarnostih, ki se pojavljajo pri uporabi interneta.

"Otrokom po vsej Evropi so bila prvič neposredno postavljena vprašanja, kako uporabljajo spletne tehnologije, koliko časa porabijo za brskanje za zabavo in za šolsko delo ter kako se spopadajo z nevarnostmi," je dejala Viviane Reding, evropska komisarka za informacijsko družbo in medije. „Spodbudno je dejstvo, da mladi v Evropi sprejemajo digitalne tehnologije s takšnim zaupanjem. Sposobnost aktivne uporabe novih medijev je ključna za razvoj na znanju temelječe evropske družbe. Rezultati te raziskave istočasno poudarjajo, da mora Evropa delovati proaktivno, kar zadeva izobraževanje na področju spletnih medijev. Še naprej moramo tudi povečevati ozaveščenost o možnostih in nevarnostih novih medijev, in sicer zlasti med starši. Ko je varnost naših otrok ogrožena, ne smemo biti nikoli čisto zadovoljni.“

Glede na raziskavo otroci po vsej Evropi uporabljajo tehnologije na zelo podobne načine. Spletne igre, brskanje po spletu in komunikacija so najpomembnejše spletne dejavnosti.

Večina jih uporablja internet večkrat na dan, njihovo uporabo pa do določene mere omejujejo starši.

V Sloveniji, kjer so raziskavo opravili med otroki v Ljubljani in Mariboru. Med spletnimi dejavnostmi so slovenski mladostniki na prvo mesto postavili iskanje vsebin za šolo, mlajši pogosto igrajo spletne igrice, medtem ko starejši s svetovnega spleta tudi nalagajo določene vsebine, predvsem glasbo, filme in igre.

Rezultati kažejo, da se otroci na splošno dobro zavedajo potencialnih nevarnosti na spletu, kot so vprašanje varnosti, virusi, dostop do neželene vsebine, kraja identitete in potencialno nevarni stiki s tujci. Čeprav mladi poznajo nevarnosti in vedo, kako se morajo varovati, bi večina raje poskusila rešiti problem sama ali s prijatelji in bi se le v najresnejših primerih v skrajni sili zatekla k svojim staršem.

3.3 Dostop do interneta

Dostopnost do interneta je v razvitem svetu zelo visoka, v manj razvitih predelih sveta pa ga sploh ne poznajo. Dostop do interneta je postal zgovoren kazalec razvojnih možnosti neke države ali socialnega sloja.

Po podatkih Internet World Stats iz junija 2008, internet v povprečju uporablja 22 % celotne svetovne populacije. Dostop do interneta je še vedno izjemno odvisen od višine dohodka v gospodinjstvu: le 8% gospodinjstev s podpovprečnimi dohodki uporablja internet, v primerjavi z 21% gospodinjstev s povprečnim in 44% gospodinjstev z nadpovprečno visokim dohodkom (Oblak 2002, 109-110).

Najmanjši delež uporabnikov ima afriška regija, kjer je infrastruktura slabo razvita, prav tako pa je omenjena celina finančno šibka. Afriki sledijo Azija, Bližnji Vzhod in Latinska Amerika, kjer je slika nekoliko boljša. Zaradi velikega števila prebivalstva azijske celine iz tu prihaja skoraj 40 % vseh uporabnikov. Časopis Dnevnik je dne 13. 01. 2009 objavil članek, v katerem beremo, da je Kitajska s 298 milijoni uporabnikov interneta ob koncu leta 2008 že dolgo časa na prvem mestu na svetu. Število uporabnikov se je v letu 2008 povečalo za skoraj 42%, najbolj je bil opazen porast na podeželju s 60,8% več uporabnikov (Dnevnik).

Najvišji delež uporabe interneta imajo Evropa, Avstralija, na prvem mestu pa je Severna Amerika. Razširjenost interneta nam lepo kaže, da je širitev tehnologije tesno povezana z razvitostjo gospodarstva in materialnim stanjem v posameznih predelih. Velike računalniške korporacije niso zainteresirane za večja vlaganja na teh področjih. V Financah lahko beremo, da je Google, skupaj z IBM leta 2007 zagnal projekt, namenjen popularizaciji računalništva, zlasti med študenti. Pri razvoju tehničnih sistemov ima glavno vlogo IBM, ki ima 13 velikih centrov za računalništvo po celem svetu, v zadnjih mesecih pa je odprl še štiri nove centre v Braziliji, Indiji, Južni Koreji in Vietnamu. Ponudba takih centrov je še posebej zanimiva za gospodarstvo držav v razvoju. Za te trge je značilna visoka rast povpraševanja po IT zmogljivostih, usposobljeni kadri, poceni zemljišča in energija, hkrati pa si raziskovalne in gospodarske organizacije težko privoščijo večje tovrstne investicije.

Oblak (2002, 109) navaja, da » je ta nastajajoča oblika javne sfere v nekem pogledu tudi prostor, ki deluje na načelu izključevanja. Izkaže se, da je dostop do mnogih aktivnosti

omejen socialno (starost, spol, lokaliteta, rasa), ekonomsko (dohodek, zaposlitev) in da je še posebej določen z razliko v doseženi izobrazbi.«

Opozoriti je potrebno tudi na tiste, ki do interneta ne dostopajo na podlagi lastne odločitve. Oblak loči med prostovoljno neuporabo, ko posameznik ocenjuje, da internet preprosto ni dovolj zanimiv ali sploh ni uporaben, ter med pogojeno neuporabo, ki izhaja iz dejavnikov, ki izvirajo zunaj posameznikove izbire kot so neznanje, strah in pomanjkanje denarja. Dodamo lahko še, da je starejša populacija največkrat izključena iz uporabe sodobnih informacijskih tehnologij zaradi fizične neprilagodljivosti naprav.

3.4 Uporaba interneta

Najstniki so najdejavniji uporabniki medmrežja. V starosti med desetim in petnajstim letom jih po medmrežju redno deska kar 95 odstotkov, je objavil RTV Slo na svojem spletnem portalu.

V starostni skupini med 10. in 74. letom je po podatkih statističnega urada rednih uporabnikov 58 odstotkov, opaziti pa je naraščanje. Glede pogostosti uporabe medmrežja se takoj za 10- do 15-letniki uvrščajo starejši najstniki in mlajši nad 20 let. Spletna okna jih redno odpira 94 odstotkov, z višanjem starosti pa uporaba nato upada. Med mladimi je 70 odstotkov takih, ki medmrežje uporabljajo prav vsak dan.

Ena glavnih funkcij medmrežja je komuniciranje - tako komunicira več kot polovica Slovencev, starejših od deset let, spet je to najpogosteje med mlajšimi uporabniki. Mladi tudi najpogosteje uporabljajo prenosni telefon za dostop do medmrežja, kar petina vseh od 16- do 24-letnikov jih je preko medmrežja tudi že telefoniralo, podoben odstotek jih je tudi že video telefoniralo s pomočjo spletne kamere. Telefoniranje po medmrežju sicer ni tako razširjeno - poskusilo ga je okoli osem odstotkov vseh uporabnikov, video telefoniranje pa šest odstotkov.

Zelo pogosto se po medmrežju pridobiva in izmenjuje avdiovizualne vsebine (pri mladih se odstotek povzpne čez 80) ter igra omrežne igre. Tudi pisanje blogov in zapisovanje v spletne klepetalnice, novičarske skupine in forume je pogosto.

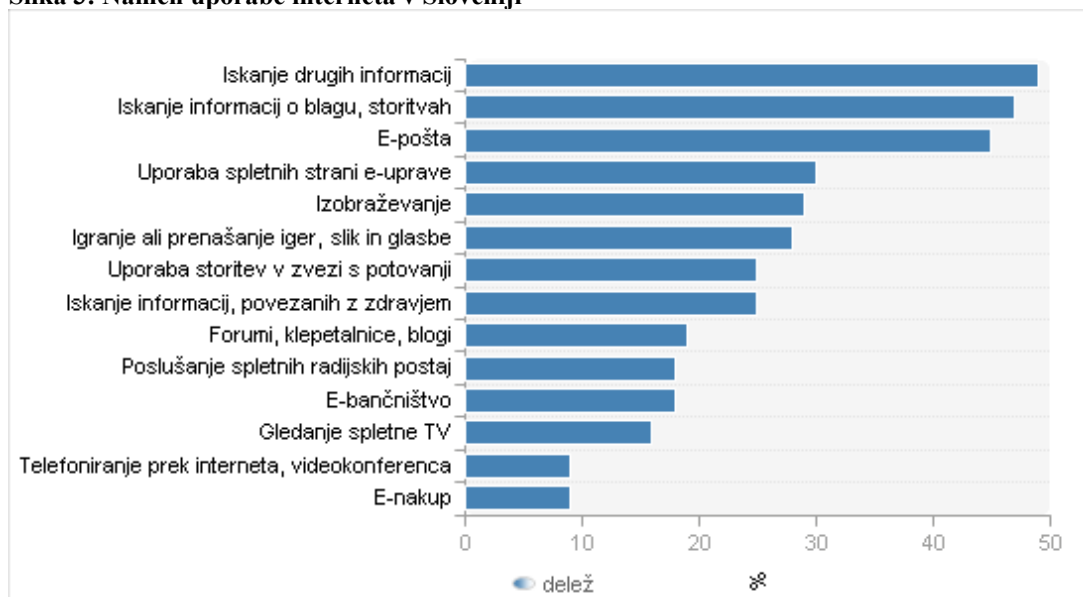
Okoli 38 odstotkov populacije medmrežje uporablja tudi za izobraževanje, najvišji odstotek je pri ljudeh, starih med 16 in 24 leti. Za izobraževanje jih medmrežje uporablja skoraj tri četrtine.

Dostop do interneta je v prvem četrtletju 2007 imelo 58 % gospodinjstev (44 % gospodinjstev prek širokopasovne povezave), uporabljalo pa ga je 56 % oseb v starosti od 10 do 74 let.

Spodnja slika pa prikazuje namen uporabe interneta med rednimi uporabniki (osebe, stare od 10 do 74 let) v Sloveniji, v 1. četrtletju 2007.

Slika 3: Namen uporabe interneta v Sloveniji

Vir: SURS, 2007

3.5 Varnost na internetu

Mladostniki dandanes več časa namenijo brskanju po internetu, kakor pa gledanju televizije ali druženju s prijatelji v realnem svetu. Nujno se je potrebno zavedati, da virtualni svet vsebuje enake nevarnosti in nevarnosti kot realni svet. Otroci in mladostniki se na internetu počutijo varne ter imajo pogosto občutek, da pod krinko anonimnosti lahko počnejo vse, kar se jim zahoče. Tako so pogosto nestrpni in žaljivi do drugih uporabnikov interneta, celo do svojih sošolcev, prijateljev, znancev, pa tudi do staršev. Otroci spadajo v tisto družbeno skupino, ki ji je treba posvečati posebno pozornost pri spremljanju medijskih vsebin. Tudi institucije za vzgojo in izobraževanje, kot so vrtci in šole, se morajo ukvarjati s tem, kako otroci vsebine spremljajo. Najučinkovitejši način nadziranja pa naj bi bil s strani staršev oziroma družine.

Na novinarski konferenci 6. julija 2009 je predstavnica Generalne policijske uprave predstavila nevarnosti interneta za otroke ter preventivne nasvete otrokom in njihovim staršem, kako se lahko zavarujejo pred možnimi zlorabami. Internet otrokom ponuja številne zabavne, uporabne in koristne vsebine, po drugi strani pa ga uporabljajo tudi ljudje, ki imajo slabe namene oz. ki lahko preko interneta otroka tudi zlorabijo.

Preventivni nasveti za otroke:

- Pri vstopu v klepetalnico vedno uporabi vzdevek, ki ni tvoje ime.
- Ne posreduj svojih podatkov (svojega imena, domačega ali elektronskega naslova, telefona ali mobitela, v katero šolo hodiš, kje delajo tvoji starši, kako je ime tvojim staršem ...).
- Nikomur ne pošiljaj svojih slik, tudi z mobitelom ne.
- Ne dogovarjaj se za srečanje z nekom, ki si ga spoznal preko interneta.

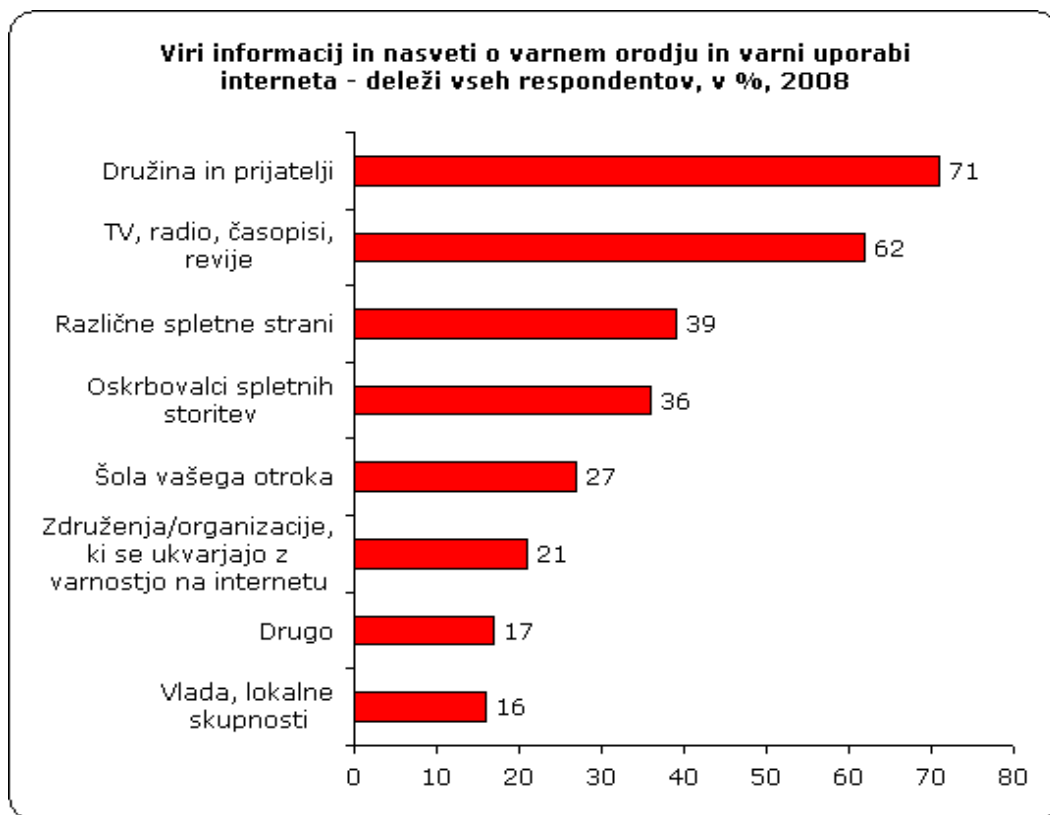
- Ne odpiraj elektronskih sporočil, ki jih prejmeš od ljudi, ki jih ne poznaš. Lahko vsebujejo neprijetne slike ali viruse, ki poškodujejo tvoj računalnik.
- Ne klikaj na povezave, ki ti jih pošilja tvoj znanec iz interneta. Lahko vsebujejo slike in zapise, ob katerih ti bo neprijetno.
- Če te je kdo na internetu spravil v neugoden položaj ali te muči in nadleguje, povej staršem ali skrbnikom. Nisi ti kriv, da dobivaš takšna sporočila.
- Nekatero spletno strani imajo možnost blokiranja osebe, tako da se ne more več pogovarjati s teboj. Lahko ga prijaviš moderatorju spletne strani.
- Pri klepetalnicah ne uporablaj funkcije ?zasebno?.
- Ne odgovarjaj na opolzka in nesramna sporočila.

Preventivni nasveti za starše:

- Pridobite si informacije o internetu, njegovih možnostih, ponudbi, uporabi ?
- Preživljajte čas z otrokom na internetu. Naj vas kaj nauči o svojih najljubših spletnih straneh.
- Pogovarjajte se z otrokom in mu razložite o seksualni viktimizaciji in potencialni nevarnosti na spletu.
- Imejte nadzor, kdaj in koliko časa otrok preživi na internetu. Računalnik naj bo v sobi, v katero vstopajo vsi člani družine.
- Računalnik, ki ga otrok uporablja, naj bo zaščiten s filtrom, ki blokira neprimerne vsebine (družinski filtri, filtri vsebin).
- Pozanimajte se, kakšen je nadzor nad internetom v šoli vašega otroka ali pri prijatelju, pri katerem se vaš otrok veliko zadržuje.
- Z otrokom se dogovorite, da :
  - o Brez vašega dovoljenja in vedenja nikomur ne bo povedal svojega imena, priimka, naslova, telefonske številke, v katero šolo hodi, kjer delate vi.
  - o Nikomur ne sme pošiljati svoje fotografije, ne da bi prej o tem povedal vam.
  - o Naj se nikoli ne dogovori za srečanje z nekom, ki ga je spoznal preko interneta, ne da bi vam o tem povedal oziroma dobil vaše dovoljenje.
  - o Če na spletu najde strani, zaradi katerih se počuti neprijetno ali ga je strah, naj vam to takoj pove.
  - o Naj ne odgovarja na sporočila, zaradi katerih se počuti slabo ali neprijetno. Povejte mu, da ni on kriv, da je dobil takšno sporočilo. O tem naj vam pove takoj.
  - o Povejte mu, da ljudje, s katerimi se pogovarja preko interneta, morda niso to, za kar se predstavljajo (Ministrstvo za notranje zadeve – Policija).

Na RISu sem našla podatke, da kar 71% Evropejcev dobi informacije o varni uporabi interneta od družine in prijateljev.

Slika 4: Viri informacij in nasveti o varnem orodju in varni uporabi interneta

Vir: Ris

3.6 Nadzor staršev pri uporabi interneta

Eurobarometer je naredil raziskavo o tem, kako starši vidijo uporabo interneta pri svojih otrocih, saj je za njih najbolj zaskrbljujoče, da bi bili otroci izpostavljeni pornografskim in nasilnim vsebinam.

Intervjuvali so 12.750 staršev iz vseh 27ih držav članic, ki imajo otroke stare med 6 in 17 let. V vsaki državi so telefonsko intervjuvali približno 500 staršev (na Cipru, Luksemburgu in Malti 250).

Približno $\frac{3}{4}$ otrok med 6. in 17. letom uporablja internet. Delež je med posameznimi državami precej različen: tradicionalno najvišji odstotek uporabnikov je v Skandinavskih državah (Finska 94%, Danska, Nizozemska in Estonija 93%, Švedska in VB 91%), najnižji pa v državah na jugu Evrope (Italija 45%, Grčija in Ciper 50%). Slovenija se uvršča v vrh – po mnenju staršev internet uporablja 88% slovenskih otrok.

Starši menijo, da sta pornografija in nasilje največja nevarnost, ki ji je otrok lahko izpostavljen na internetu – 45% jih je zelo zaskrbljenih, 20% zaskrbljenih. Glede

komunikacije, vzpostavljanja kontaktov po internetu, starše najbolj skrbi grooming (60% zelo zaskrbljenih in zaskrbljenih), medvrstniško nasilje po internetu (54%) oz. mobilnem telefonu (49%).

Zanimivo je, da starše najmanj skrbi, da bi otroci pri uporabi interneta razkrili osebne podatke – le četrtnina jih je zelo zaskrbljenih in 21% zaskrbljenih.

Strah pred neprijetnimi izkušnjami, ki so jih lahko deležni otroci na internetu in zasvojenostjo z internetom, je večji pri starših, ki interneta ne uporabljajo. Takšne skrbi ima namreč približno 1/3 staršev, ki uporabljajo internet in 43% staršev, ki interneta ne uporabljajo.

V Sloveniji je starše najbolj strah, da bi otroci naleteli na slike pornografije in nasilja (55% zaskrbljeni, oz. zelo zaskrbljeni), bili žrtev nadlegovanja drugih otrok – medvrstniškega nasilja (52%) ter, da bi otroci postali žrtev internetnega groominga (50%).

Kot kažejo podatki iz Evrobarometra, slovenski otroci staršem zaupajo in pričakujejo njihovo pomoč. Kar 45% slovenskih otrok je za pomoč v zvezi s težavami na internetu že zaprosilo starše, kar sodi v sam evropski vrh (Danska 48%, Finska 48%). Številka je sicer lepa, a če pobliže pogledamo, gre predvsem za posvetovanje o tehničnih težavah in pomoč pri iskanju informacij. Le 6% slovenskih otrok – številka je primerljiva z večino drugih držav - se je do sedaj namreč na starše obrnilo zaradi tega, ker so bili žrtve medvrstniškega nasilja po internetu ali groominga. Analiza ne razkrije podatkov o tem, ali je številka tako nizka zaradi tega, ker je tovrstnih neprijetnosti malo, ali zaradi tega, ker takšnih zadev otroci svojim staršem enostavno ne zaupajo.

Kar tri četrtine staršev pogosto nadzoruje uporabo interneta pri svojih otrocih. Tretjina med njimi pa jih je poleg otroka vedno, kadar uporabljajo internet doma. Najpogosteje starši preverjajo katere spletne strani otroci obiskujejo, najmanj pa preverjajo njihovo e-pošto. Približno polovica staršev je na domač računalnik namestila program za filtriranje vsebin, 37% tudi programe za nadzor. V Sloveniji 45% staršev namesti katerega izmed programov za nadzor oz. omejevanje ali oba.

V treh četrtinah družin starši postavijo pravila kaj je in česa ni dovoljeno početi na internetu. Največ prepovedujejo razkrivanje osebnih informacij (92%), nakupovanje po internetu (84%) ter komuniciranje z neznancu (83%). Najmanj prepovedujejo neposredno sporočanje (37%), izmenjavo datotek (igre, glasba, filmi) – 38% ter obiskovanje določenih spletnih strani (49%).

Večina staršev bi spletne strani, ki ponujajo škodljive vsebine prijavila policiji (92%). Le 38% (Slovenija 40%) bi jih prijavilo točki za prijavo (v Sloveniji je to Spletno oko), oz. kateri izmed nevladnih organizacij (33%).

Večina evropskih staršev (88%) meni, da lahko največ naredijo v šolah, kjer je potrebno otroke bolje podučiti o prednostih in slabostih ter varni rabi interneta. Starši (87%) menijo tudi, da bi moralo biti več akcij osveščanja ter pogrešajo več informacij za starše na

spletnih straneh, ki jih uporabljajo tudi otroci. 86% se jih zavzema za strožjo zakonodajo, 84% pa si želi kontaktnih točk, kjer bi lahko informacije dobili tako starši, kot otroci. Najpogostejši vir informacij o varni rabi interneta so družina in prijatelji (71%) ter mediji (62%). Zanimivo je, da jih le petina (21%) informacije poišče pri organizacijah, ki se ukvarjajo z varnostjo na internetu, oz varno rabo interneta.

4 ANALIZA INTERVJUJA

Moj namen intervjuja s socialno delavko Stanko Tanšek, ki je zaposlena v OŠ Planina pri Sevnici, je bil pridobiti strokovno in objektivno mnenje o uporabi interneta med mladostniki, predvsem med osnovnošolci, ki lahko ob nenadzorovani uporabi, postanejo lahke tarče neznancev, kar pa lahko pripelje do izsiljevanja, izkoriščanja, pedofilije...

Šola, v kateri je zaposlena intervjuvana, je v vaškem okolju in ima trenutno 107 učencev, Zaradi takšnega števila otrok pa je njihov nadzor pri uporabi interneta veliko lažji, kot pa v večjih, mestnih šolah. Ker je mati treh otrok, ji je ta tema blizu tako doma kot v šoli.

Internet postaja z večplastnimi ponudbami vse bolj zanimiv, kar se pri osnovnošolcih odraža tako, da čedalje več časa preživijo za računalnikom. Še posebej zanimive so jim klepetalnice, na primer Messenger, mlajši pa predvsem igrajo igre.

Zaradi vse večje uporabe interneta, je ena izmed perečih tem tudi zasvojenost z internetom med mladimi, vendar pa se po mnenju intervjuvane opazijo razlike med podeželjem in mestom. Pravi, da za enkrat na podeželju še nimajo težav z zasvojenostjo, saj se otroci še vedno lahko zatečejo v naravo in tam preživijo večino prostega časa. Večje težave imajo verjetno mestni otroci, ki so ujeti v "betonu" in jim je računalnik oziroma internet edina obšolska dejavnost. Izključno pa daje vzrok za zasvojenost premajhnemu nadzoru staršev nad otroki. Ker so urniki staršev vse bolj natrpani in se nimajo časa ukvarjati, celo pogovarjati z otroki, jim je najlažje kupiti računalnik.

Najbolj ogroženo starostno skupino naj bi predstavljali osnovnošolci, predvsem zaradi njihove radovednosti. V tem starostnem obdobju se pričnejo seznanjati z virtualnim svetom, čas ki ga preživijo pred računalnikom pa narašča. Vzpostavljajo virtualne stike, nalagajo glasbo, filme. Pravi, da so opazne tudi razlike med fanti in dekleti, saj je uporaba interneta pri fantih večja in tudi igre, ki jih igrajo so bolj agresivne.

Internet je v zadnjem času postal prevladujoč medij. Vse več mladih zanemarja tradicionalne medije, kot so televizija in radio, ki se uporabljajo v vse manjšem obsegu. Po mnenju socialne delavke je zamenjava interneta negativna, saj bi nad programi na televiziji starši imeli nadzor, internet pa marsikateri starši obvladajo slabše, kot njihovi otroci. Kar pa je zelo neprijetna situacija in bi bilo potrebno starše bolj seznanjati in informirati, da bi bili bolj seznanjeni, kakšne nevarnosti pretijo njihovim otrokom.

Starši bi morali biti tisti, ki bi imeli nadzor nad uporabo interneta svojih otrok in bi morali poskrbeti za varnost in zaščito računalnika. Postavitev računalnika bi morala biti na vidnem mestu, da bi bil nadzor lažji. Starši bi se morali pogovoriti z otroki, katere vsebine so jim dovoljene in katere ne. Skupaj bi morali postaviti nekakšna pravila o uporabi, na primer kdaj in koliko časa dnevno je lahko otrok na internetu.

Glavni vzrok mladih, da vedno več časa preživijo na računalniku (internet, igrice, klepetalnice..), je predvsem zaposlenost staršev in pestra ponudba internetnih storitev.

Mladi so začeli zanemarjati ostale aktivnosti in druženje s prijatelji v živo, saj se danes že vse dogovorijo preko spletnih klepetalnic. Največ pa mladostniki uporabljajo internet za pisanje seminarских nalog, tudi za iskanje informacij, za elektronsko pošto in interaktivno učenje, poučne igre in Messenger.

Internet ima mnogo negativnih in pozitivnih lastnosti. Negativno lahko vpliva v smislu nevednosti, nezadostne seznanjenosti in nepredvidnosti.

Za veliko mladostnikov je internet vir informacij, ki jih lahko uporabijo v šoli (npr. pri pisanju seminarских nalog, referatov, zapiski...). Intervjuvana meni, da so informacije, pridobljene preko spleta zelo ažurne, vendar pa so lahko tudi nezanesljive in jih je potrebno večkrat preveriti.

Z novo mobilno tehnologijo je v ospredje prišel tudi mobilni internet, kar pomeni, da so mladi ves čas povezani z virtualnim svetom, tudi med poukom. Vendar pa v osnovni šoli Planina pri Sevnici za enkrat še nimajo težav s tem, saj učenci vedo, da uporaba mobilnih telefonov med poukom ni dovoljena. Verjetno pa se to že dogaja v srednjih šolah, kjer je večja skupina učencev in profesorji ne morejo imeti nadzora nad vsemi.

V prihodnosti naj bi internet prevladoval v tretjini učnega načrta. Učitelji so deležni primerne usposabljanja, podpore in časa, da bi internet postal realna možnost pri učenju, saj imajo na šoli organiziranih ogromno računalniških izobraževanj, kar jim pripomore k večji uporabi interneta pri rednem pouku.

5 SKLEP

Internet, kot svetovni fenomen, svojo popularnost širi po vsem svetu. Najpogostejši uporabniki pa so otroci, stari med 10 in 15 let, zato sem se diplomskem seminarju osredotočila na pozitivne in negativne vplive interneta na mlajšo populacijo.

V teoretičnem delu sem se omejila na pojem interneta in na njegov vpliv. Najprej sem predstavila pojem interneta in njegovo zgodovino, nato sem navedla nekaj storitev, ki jih nudi ter opisala njegovo uporabo. Posvetila sem se tudi temi zasebnosti in varnosti na internetu ter opisala nekaj najpogosteje uporabljenih zlorab računalnika. Ker pa ima internet velik vpliv na vsakdanje življenje, sem se poglobila tudi v pozitivne in negativne vplive s poudarkom na mlajši populaciji, saj je to generacija, ki je najbolj občutljiva in ranljiva na razne vplive, ki jih internet dandanes prinaša.

V praktičnem delu pa sem se posvetila internetnim navadam mladih, kjer sem ugotavljala kako mladi preživljajo prosti čas, kot primer pa sem navedla spletno stran Facebooka, saj je njegova uporaba v zadnjih mesecih močno narasla. Posvetila sem se tudi temi, kako, v kakšne namene in koliko mladih uporablja splet ter kakšen je njihov dostop. Ker je varnost na internetu izredno pomembna, sem se dotaknila tudi te teme, pri tem pa sem še ugotavljala kakšen je nadzor staršev pri uporabi interneta.

Uporabo interneta, kljub spornim vsebinam in nekaterimi nevarnostmi ni smiselno prepovedati, mlade je potrebno pravilno usmeriti ter jih poučiti, kako se internet varno in odgovorno uporablja. Za to pa bi morali več časa nameniti predvsem starši ter izobraževalne ustanove.

V praktični del sem zajela tudi intervju s socialno delavko Stanko Tanšek, ki je zaposlena v osnovni šoli Planina pri Sevnici. S tem intervjujem sem želela pridobiti objektivno mnenje glede uporabe interneta in njegovega vpliva na mladostnike oziroma na osnovnošolce.

Pomen interneta in njegova prisotnost v vsakdanjem življenju mladostnikov narašča, vendar pa še vedno ni dovolj podatkov o tem, kaj mladi počno na spletu ter kako virtualni svet vpliva na njihovo obnašanje ter odraščanje. Na to temo bi lahko izobraževalni centri organizirali delavnice, da bi mladim približali varno in odgovorno uporabo. Prav tako pa bi lahko o tem poučili tudi starše, saj se dogaja, da otroci vedo več o uporabi interneta kot njihovi starši.

6 POVZETEK

Internet je obsežno omrežje računalnikov, na katerega lahko vsakdo priključi svoj računalnik. Predstavlja pa tudi ogromno množico ljudi, ki so povezani v omrežje.

Najpomembnejše storitve interneta so:

- Svetovni splet (WWW),
- elektronska pošta,
- prenos datotek (FTP),
- klepet preko interneta (IRC),
- novice, konference.

Lahko bi rekla, da je internet postal pravi fenomen, ki je v zadnjem času obnorel svet ter spremenil način življenja marsikaterega posameznika. Uporaba interneta je eksponentno rastla od poznih 90-ih, in je v bistvu opredelila nov način za izmenjavo informacij in stike z drugimi po vsem svetu. Velik pečat pa je internet pustil tudi na ekonomskem in tehnološkem področju.

Starši z nakupom računalnika otrokom zagotovijo dostop do interneta. Mnogi so tudi mnenja, da je računalnik orodje, ki pomaga, da so njihovi otroci pametnejši ter da jim je v pomoč pri ohranjanju stikov s svojimi prijatelji ter da jih varuje izven ulic in težav. Mladostniki uporabljajo internet predvsem za igranje iger, ohranjanje stikov s prijatelji, iskanje informacij za šolske zadeve, obiskovanje spletnih strani svojih vzornikov, "downloadanje" glasbe, filmov in iger. Vendar pa lahko virtualni svet predstavlja enake nevarnosti kot realni svet. Zato je naloga staršev, da svoje otroke varujejo pred sovražnimi vsebinami ter jih naučijo kako kritično presojati spletne vsebine in prepoznati sovražno spletno stran.

KLJUČNE BESEDE: internet, svetovni splet, elektronska pošta, prenos datotek, klepet preko interneta, novice, konference, računalnik, virtualni svet, mladostniki.

ABSTRACT

Internet is a massive network of computers in which anybody can join your computer. However, it also represents a huge crowd of people who are connected to the network.

The most important Internet services are:

- World Wide Web (WWW),
- E-mail,
- File Transfer Protocol (FTP),
- Internet Relay Chat (IRC),
- UseNet (news, conference).

We could say that internet has become a phenomenon that has lately made the world crazy and changed our way of life. The use of internet has been growing exponential since the late 1990's and has, in fact defined a new way of exchanging information and connections with the whole world. The internet has also left a big mark on economic and technological field.

With buying a computer parents assure their children access to the internet. Many of them also believe that computer is a tool, that helps make their children smarter, helps them keeping contact with their friends and keeping them off the street and trouble. Youngsters use internet mostly for playing videogames, keeping contact with their friends, finding information for schools affairs, visiting websites of their role models, downloading music, films and videogames. But the virtual world can be the same threat to them as the real world. That is why it is parents' responsibility to keep their children from hostile contents and teach them how to critically judge websites and recognize hostile websites.

KEY WORDS: Internet, World Wide Web, e-mail, File Transfer Protocol, Internet Relay Chat, UseNet, computer, virtual world, adolescents – youngsters.

VIRI IN LITERATURA

1. "Internet," Microsoft® Encarta® Online Encyclopedia (2009). [online] Dostopno na: http://encarta.msn.com/encyclopedia_761579729/Internet.html [14.8.2009]
2. Akademska in raziskovalna mreža Slovenije – ARNES. [online] Dostopno na: http://www.arnes.si/help/zascita_racunalnika.html [24.7.2009]
3. Bainbridghe William, Sims. 2003. Privacy and Property on the Net. 302 (5651), 1686 - 1687
4. Bennett J. Colin. 2001. What Governmen Should know about Privacy. Victoria: Department of Political Science University of Victoria
5. Brunec, Jure (2003). Zgodovina razvoja in začetki uporabe interneta [online]. Dostopno na: http://209.85.129.132/search?q=cache:3ZN1_L1kVMQJ:lisa.uni-mb.si/student/predmeti/mk/vaje2003_2004/clanki/Zgodovina%2520interneta-Jure%2520Brunec.doc+zgodovina+razvoja+in+za%C4%8Detki+uporabe+interneta+Jure+Brunec+FERI&cd=1&hl=sl&ct=clnk&gl=si&client=firefox-a [14.8.2009]
6. Cavoukian Ann, Gurski Mike. 2000. Managing privacy a challange in designing today's systems
7. Crompton Malcom. 2002. Under the Gaze, Privacy Identity and New Technology. Sydney: International Association of Lawyers, 75th Anniversary Congress
8. Dnevnik (2008). Najstniki, ki „visijo“ na Facebooku, realni svet dojemajo popačeno. [online]. Dostopno na: <http://www.dnevnik.si/novice/znanost/330973> [25.7.2009]
9. Dnevnik (2009). Na Kitajskem je skoraj 300 milijonov internetnih uporabnikov. [online]. Dostopno na: <http://www.dnevnik.si/novice/znanost/1042236294> [27.7.2009]
10. Eurobarometer (2007) Safer internet for children, Qualitative study in 29 European countries, national analysis : Slovenia. [online] Dostopno na: <http://www.nasvetzane.si/otrok-in-internet/tri-četrtine-starsev-nadzoruje-uporabo-interneta/pdf.html> [28.7.2009]
11. Eurobarometer (2009). Tri četrtine staršev nadzoruje uporabo interneta. [online]. Dostopno na: http://ec.europa.eu/information_society/activities/sip/docs/eurobarometer/qualitative_study_2007/slovenia.pdf [27.7.2009]
12. Fischer-Hübner, Simone. 2001. Privacy Enhancing Tehnologies. Springer
13. Hinde, Stephen. 2002. A privacy Odyssey Revisited. Computer & Security. 21(1), 16-34
14. Horniak Virginia. 2004. Privacy of Communication – Ethics and Technology. Mälardalen University <http://www.policija.si/index.php/component/content/article/35-sporocila-za-javnost/5978-internet-lahko-za-otroke-predstavlja-tudi-nevarnost-informacija-z-novinarske-konference> [14.8.2009]
15. Huneycutt, Jerry. 1998. Internet v uporabi. Ljubljana: Narodna in univerzitetna knjižnica
16. Ko je "IT" nekje na internetu (Računalništvo v oblaku) Nov način razvoja in delovanja IT. Finance, 9. december 2008, št.237

17. Kraut, R., Patterson, M., Lundmark, V., Kiesler, S., Mukopadhyay, T., in Scherlis, W. 1998. Internet Paradox: A Social Tehnology that reduces Social Involvement ad Psychological Well-Beeing? *American Psychologist*, 53 (9), 1011-1031.
18. Ministrstvo za notranje zadeve – Policija. Starši in otroci, zavarujte se pred zlorabami na internetu - informacija z novinarske konference (2009). [online] Dostopno na:
19. Moharam Martin, J. in Schumacher, P.. 2003. Loneliness and social uses of the Internet, *Computers in Human Behavior*, 19 (6), 659-671.
20. Oblak, Tanja (2002): Internet kot nov dejavnik družbenega razlikovanja? *Družboslovne razprave XVIII* 40 (str.107-119). [online] Dostopno na: <http://dk.fdv.uni-lj.si/dr/dr40Oblak.PDF> [23.7.2009]
21. Prvi koraki v Internetu. [online]. Dostopno na: <http://www.wrs1.com/clanki-novice/prvi-koraki-v-internetu.php#2> [14.8.2009]
22. RTV Slo. (2009). Medmrežje: največ brskajo mladi [online]. Dostopno na: <http://www.rtvlo.si/znanost-in-tehnologija/medmrezje-najvec-brskajo-mladi/203121> [28.7.2009]
23. Statistični urad Republike Slovenije – SURS. [online]. Uporaba interneta v gospodinjstvih, Slovenija, 1. četrletje 2008. Dostopno na: http://www.stat.si/novica_prikazi.aspx?id=2027 [24.7.2009]
24. Turkle, S., 1997. *Life on the screen: Identity in the age of the Internet*. New York: Touchstone.

PRILOGA

Intervju z Stanko Tanšek, socialno delavko OŠ Planina pri Sevnici

Datum nastanka: 12. 8. 2009

Intervjuvana: Stanka Tanšek

Način izvedbe: spletna pošta (stanka.tansek@guest.arnes.si)

Namen intervjuja: Moj namen je pridobiti strokovno in objektivno mnenje o uporabi interneta med mladostniki, predvsem med osnovnošolci, ki lahko ob nenadzorovani uporabi, postanejo lahke tarče neznancev, kar pa lahko pripelje do izsiljevanja, izkoriščanja, pedofilije...

Kratek opis intervjuvane: Stanka Tanšek je socialna delavka v OŠ Planina pri Sevnici. Šola je v vaškem okolju in ima trenutno 107 učencev, zato meni, da je zaradi takšnega števila otrok vsekakor tudi nadzor nad njimi lažji. Je mati 3eh otrok, zato ji je ta tema blizu tako doma kot v šoli.

1. Kako se odraža uporaba interneta med osnovnošolci? Za kakšne namene menite, da ga mladi največ uporabljajo?

Uporaba interneta se je v zadnjem času močno povečala, saj mladim nudi spekter različnih možnosti in vsebin. Mislim, da ga najbolj uporabljajo za pogovarjanje, torej Messenger, mlajši pa tudi za razne igre.

2. Kar hitro lahko pride do zasvojenosti, menite, da ima veliko otrok težave s tem in kakšen je vzrok za to?

Za enkrat se mi zdi, da na podeželju tega še ni toliko, saj se otroci še vedno lahko zatečejo v naravo in tam preživijo večino prostega časa. Večje težave imajo verjetno mestni otroci, ki so ujeti v "betonu" in jim je računalnik oziroma internet edina občilska dejavnost. Izključno pa dajem vzrok za zasvojenost premajhnemu nadzoru staršev nad otroki. Ker so urniki staršev vse bolj natrpani in se nimajo časa ukvarjati, celo pogovarjati z otroki, jim je najlažje kupiti računalnik.

3. Katero starostno skupino bi opredelili za najbolj ogroženo in zakaj?

Mislim, da osnovnošolce, predvsem zaradi njihove radovednosti. V tem starostnem obdobju se pričnejo seznanjati z virtualnim svetom, čas ki ga preživijo pred računalnikom pa narašča. Vzpostavljajo virtualne stike, nalagajo glasbo, filme.

4. Ali opazite kakšno razliko o uporabi interneta med fanti in dekletmi?

Več ga uporabljajo fantje in tudi igre, ki jih igrajo so bolj agresivne.

5. Internet je postal prevladujoč medij. Kaj pa alternativni mediji in njihova uporaba?

Se uporabljajo, vendar v vse manjšem obsegu.

6. Veliko mladih je zamenjala televizijo za internet. Bi lahko bilo to pozitivno ali ne?

Menim, da ne, ker nad programi na televiziji bi lahko imeli starši še kakšen nadzor, interneta pa mnogi starši ne obvladajo tako, kot njihovi otroci.

7. Ali menite, da imajo starši dovolj nadzora nad svojimi otroci pri uporabi interneta ter kakšne metode bi morali uporabiti za nadzorovanje?

Vsekakor nimajo dovolj nadzora. Računalnik bi moral biti nekje na vidnem mestu, da je nadzor lažji. Starši bi se morali pogovoriti z otroki, katere vsebine so jim dovoljene in katere ne. Skupaj bi morali postaviti nekakšna pravila o uporabi, na primer kdaj in koliko časa dnevno je lahko otrok na internetu. Starši bi morali poskrbeti za varnost in zaščito računalnika.

8. Kateri je glavni vzrok mladih, da vedno več časa preživijo na računalniku (internet, igrice, klepetalnice..)?

Predvsem zaposlenost staršev in pestra ponudba internetnih storitev. Mladi so začeli zanemarjati ostale aktivnosti in druženje s prijatelji v živo, saj se danes že vse dogovorijo preko spletnih klepetalnic.

9. V kakšne namene uporabljajo mladostniki internet, doma in v šoli?

Veliko za pisanje seminarskih nalog, tudi za iskanje informacij, za elektronsko pošto in interaktivno učenje, poučne igre in Messenger.

10. Ali po vašem mnenju internet vpliva pozitivno ali negativno na mladino?

Negativno samo v smislu nevednosti, nezadostne seznanjenosti in neprevidnosti.

11. Za veliko mladostnikov je internet vir informacij, ki jih lahko uporabijo v šoli (npr. pri pisanju seminarskih nalog, referatov, zapiski...). Menite, da so te informacije ažurne, zanesljive in točne?

Ažurne zelo, vendar so lahko tudi nezanesljive in jih je potrebno večkrat preveriti.

12. Kaj menite o tem, da danes mladi vedo več o internetu kot njihovi starši in se zato ne zavedajo potencialne nevarnosti oziroma prednosti interneta?

To je zelo neprijetna situacija in bi bilo potrebno bolj seznanjati in informirati starše, da bi bili bolj seznanjeni, kakšne nevarnosti pretijo otrokom.

13. Z novo mobilno tehnologijo je v ospredje prišel tudi mobilni internet, kar pomeni, da so mladi ves čas povezani z virtualnim svetom, tudi med poukom. Mislite, da bi lahko to ogrozilo poučevanje?

Za enkrat še nimamo težav s tem, saj učenci vedo, da uporaba mobilnih telefonov med poukom ni dovoljena. Verjetno pa se to že dogaja v srednjih šolah, kjer je večja skupina učencev in profesorji ne morejo imeti nadzora nad vsemi.

14. V kakšnem obsegu naj bi internet prevladoval v učnem načrtu v prihodnosti?

Mogoče v tretjini učnega načrta.

15. Ali so učitelji deležni primernega usposabljanja, podpore in časa, da bi internet postal realna možnost pri učenju?

Na naši šoli imamo ogromno računalniških izobraževanj, kar pripomore k večji uporabi interneta pri rednem pouku.